

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 28ης Φεβρουαρίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Κρατικές ενισχύσεις – Κανονισμός (ΕΚ) 1998/2006 – Άρθρο 35 ΣΛΕΕ – Ενισχύσεις ήσσονος σημασίας υπό μορφή φορολογικής ελαφρύνσεως – Εθνική νομοθεσία η οποία αποκλείει από αυτήν τη φορολογική ελάφρυνση την επένδυση στην κατασκευή προϊόντων προοριζομένων για εξαγωγή»

Στην υπόθεση C-518/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sofiyski gradski sad (πρωτοβάθμιο δικαστήριο Σόφιας, Βουλγαρία) με απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Οκτωβρίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

«ZPT» AD

κατά

Narodno sabranie na Republika Bulgaria,

Varhoven administrativen sad,

Natsionalna agentsia za prihodite,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, C.G. Fernlund, J.-C. Bonichot (εισηγητή), A. Arabadjiev και E. Regan, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: M. Alekseev, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 18ης Οκτωβρίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η «ZPT» AD, εκπροσωπούμενη από τους M. Ekimdzhiiev και K. Boncheva, advokati,
- το Narodno sabranie na Republika Bulgaria, εκπροσωπούμενο από την T. Tsacheva,
- το Varhoven administrativen sad, εκπροσωπούμενο από τους G. Kolev και M. Semov,

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

- η Natsionalna agentsia za prihodite, εκπροσωπούμενη από τον B. Atanasov και την I. Kirova,
- η Βουλγαρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Petranova και L. Zaharieva,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Σ. Χαριτάκη και Σ. Παπαϊωάννου,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από την C. Colelli, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις L. Armati και P. Mihaylova καθώς και από τον E. Manhaeve,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά το κύρος του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΚ) 1998/2006 της Επιτροπής, της 15ης Δεκεμβρίου 2006, για την εφαρμογή των άρθρων [107 και 108 ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (ΕΕ 2006, L 379, σ. 5), καθώς και την ερμηνεία της διατάξεως αυτής, υπό το πρίσμα του άρθρου 35 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, της «ZPT» AD και, αφετέρου, του Narodno sabranie na Republika Bulgaria (Εθνικού Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας), του Varhoven administrativen sad (Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, Βουλγαρία) και της Natsionalna agentsia za prihodite (Εθνικής Υπηρεσίας Δημοσίων Εσόδων, Βουλγαρία) με αντικείμενο αγωγή αποζημιώσεως λόγω παραβάσεως των διατάξεων του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Ο κανονισμός (ΕΚ) 994/98 του Συμβουλίου, της 7ης Μαΐου 1998, για την εφαρμογή των άρθρων [107 και 108 ΣΛΕΕ] σε ορισμένες κατηγορίες οριζόντιων κρατικών ενισχύσεων (ΕΕ 1998, L 142, σ. 1), εξουσιοδότησε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μεταξύ άλλων να καθορίσει, μέσω κανονισμού, ένα ανώτατο όριο κάτω του οποίου ορισμένες ενισχύσεις, οι λεγόμενες «ενισχύσεις ήσσονος σημασίας», θεωρούνται ότι δεν πληρούν όλα τα κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και ότι δεν υπόκεινται, ως εκ τούτου, στη διαδικασία κοινοποιήσεως στην Επιτροπή που προβλέπει το άρθρο 108 ΣΛΕΕ.
- 4 Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, οι διατάξεις οι οποίες διείπον τη χορήγηση ενισχύσεων ήσσονος σημασίας περιλαμβάνονταν στον κανονισμό 1998/2006, του οποίου το άρθρο 1, παράγραφος 1, είχε ως εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις ενισχύσεις που χορηγούνται σε επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς, εκτός από:

[...]

δ) ενισχύσεις για δραστηριότητες που σχετίζονται με εξαγωγές προς τρίτες χώρες ή προς κράτη μέλη, ιδίως δε ενισχύσεις που συνδέονται άμεσα με τις εξαγόμενες ποσότητες, με τη δημιουργία και λειτουργία δικτύου διανομής ή με άλλες τρέχουσες δαπάνες που σχετίζονται με εξαγωγική δραστηριότητα·

[...]».

5 Το άρθρο 2 του κανονισμού αυτού όριζε:

«1. Τα μέτρα ενίσχυσης που πληρούν τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στις παραγράφους 2 έως 5 του [...] άρθρου [107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ] θεωρείται ότι δεν ανταποκρίνονται σε όλα τα κριτήρια του άρθρου [108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ] και, συνεπώς, δεν υπόκεινται στην υποχρέωση κοινοποίησης που προβλέπεται στο άρθρο [108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ].

2. Το σύνολο των ενισχύσεων ήσσονος σημασίας που χορηγούνται σε μία δεδομένη επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των 200 000 ευρώ σε οποιαδήποτε περίοδο τριών οικονομικών ετών. [...] Τα εν λόγω ανώτατα όρια ισχύουν ανεξαρτήτως της μορφής της ήσσονος σημασίας ενίσχυσης ή του επιδιωκόμενου στόχου [...]

[...]».

Το βουλγαρικό δίκαιο

6 Το άρθρο 182, παράγραφος 2, του *Zakon za korporativното rodohodno oblagane* (νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας, ορίζει:

«Η φορολογική ελάφρυνση η οποία συνιστά ενίσχυση ήσσονος σημασίας δεν ισχύει:

[...]

7) όσον αφορά την επένδυση σε στοιχεία του ενεργητικού που χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες συνδεδεμένες με τις εξαγωγές προς τρίτες χώρες ή προς κράτη μέλη.

[...]»

7 Το άρθρο 184 του νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων ορίζει:

«Οι υποκείμενοι στον φόρο απαλλάσσονται έως και πλήρως από τον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων επί του φορολογητέου κέρδους που προκύπτει από την ασκούμενη παραγωγική δραστηριότητα, περιλαμβανομένων των υπεργολαβιών, αν πληρούνται οι ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

1) ο υποκείμενος στον φόρο ασκεί παραγωγική δραστηριότητα μόνον εντός δήμων στους οποίους κατά το προηγούμενο του τρέχοντος έτους το ποσοστό ανεργίας αντιστοιχούσε τουλάχιστον σε 1,35 επί το μέσο εθνικό ποσοστό κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου·

2) πληρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στο:

a) άρθρο 188 σε σχέση με τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας.

[...]»

8 Το άρθρο 188 του εν λόγω νόμου προβλέπει τα εξής:

«1. Φορολογική ελάφρυνση συνιστά ήσσονος σημασία ενίσχυση, όταν το ποσό των ήσσονος σημασίας ενισχύσεων που έλαβε ο υποκείμενος στον φόρο κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών, περιλαμβανομένου του τρέχοντος, δεν υπερβαίνει το ισόποσο 200 000 ευρώ σε [βουλγαρικά λέβα (BGN)][...]»

2. Τα επενδύσιμα ποσά που αντιστοιχούν στην απαλλαγή φόρου στην οποία αναφέρεται το άρθρο 184 πρέπει να επενδύονται σε πάγια ενσώματα ή άυλα στοιχεία ενεργητικού σύμφωνα με τη λογιστική νομοθεσία εντός προθεσμίας τεσσάρων ετών, υπολογιζόμενων από την αρχή του έτους σε σχέση με το οποίο χορηγείται η απαλλαγή.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 9 Η ZPT, εταιρία βουλγαρικού δικαίου, ασκεί τρεις αυτοτελείς, από τεχνολογικής απόψεως, παραγωγικές δραστηριότητες σε διαφορετικά εργοστάσια, ήτοι, πρώτον, την παραγωγή μορφοποιημένων και στρογγυλών σωλήνων και σωληνώσεων καθώς και την παραγωγή μορφοποιημένων και διπλωμένων χαλύβδινων βεργών ψυχρής έλασης και χαλύβδινων στηθαίων ασφαλείας οδών, δεύτερον, την θερμή επιψευδαργύρωση μεμονωμένων στοιχείων και, τρίτον, την ηλεκτρολυτική επιψευδαργύρωση ή την ηλεκτρολυτική επικάλυψη μεμονωμένων στοιχείων.
- 10 Στη φορολογική της δήλωση για το έτος 2008, η ZPT δήλωσε ότι επιθυμούσε να κάνει χρήση των ευεργετικών διατάξεων περί απαλλαγής από τον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων κατά το άρθρο 184 του νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων για ποσό ύψους 140 677,51 BGN (περίπου 70 000 ευρώ).
- 11 Με διορθωτική πράξη της 5ης Μαρτίου 2010, η απαλλαγή αυτή φόρου δεν έγινε δεκτή, με την αιτιολογία ότι οι επενδύσεις για τις οποίες η ZPT επιθυμούσε να τύχει της εν λόγω απαλλαγής από τον φόρο είχαν πραγματοποιηθεί σε εργοστάσια στα οποία κατασκευάζονταν προϊόντα προοριζόμενα για εξαγωγή, οι δε επενδύσεις αυτές αποκλείονταν από την απαλλαγή φόρου σύμφωνα με το άρθρο 182, παράγραφος 2, σημείο 7, του νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων.
- 12 Στις 21 Μαΐου 2010, η ZPT άσκησε προσφυγή κατ' αυτής της διορθωτικής πράξεως ενώπιον του Administrativen sad – grad Burgas (διοικητικού πρωτοδικείου Μπουργκάς, Βουλγαρία). Με απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2011, το δικαστήριο αυτό ακύρωσε την εν λόγω πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου, εκτιμώντας ότι η μη απαλλαγή από τον φόρο δεν ήταν δικαιολογημένη, δεδομένου ότι η αυτοτελής δραστηριότητα της ηλεκτρολυτικής επιψευδαργύρωσης μεμονωμένων στοιχείων στο πλαίσιο της οποίας η ZPT δήλωσε ότι θα πραγματοποιούσε τις απαιτούμενες επενδύσεις δεν είχε ως αποτέλεσμα καμία εξαγωγή, ενώ η προθεσμία των τεσσάρων ετών, στη διάρκεια της οποίας η εταιρία αυτή μπορούσε να επενδύσει τα ποσά που αντιστοιχούν στην απαλλαγή φόρου, δεν είχε εκπνεύσει.
- 13 Με απόφαση της 27ης Δεκεμβρίου 2011, εκδοθείσα κατ' αναίρεση και καταστάσα αμετάκλητη, το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) αναίρεσε την εν λόγω απόφαση και απέρριψε την προσφυγή της ZPT κατά της πράξεως διορθωτικού προσδιορισμού φόρου της 5ης Μαρτίου 2010. Δεδομένου ότι διαπίστωσε ότι είχαν πραγματοποιηθεί επενδύσεις στο εργοστάσιο θερμής επιψευδαργύρωσης του οποίου τα προϊόντα εξαγόταν, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι η προϋπόθεση του άρθρου 182, παράγραφος 2, σημείο 7, του νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων, σχετικά με την επένδυση σε στοιχεία ενεργητικού που δεν συνδέονται με εξαγωγές προς

τρίτες χώρες ή προς κράτη μέλη, δεν συνέτρεχε και ότι, υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η απαλλαγή φόρου έπρεπε να εξομοιωθεί με κρατική ενίσχυση που έχει ως αποτέλεσμα τη στρέβλωση του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά.

- 14 Η ZPT ζητεί ενώπιον του Sofiyski gradski sad (πρωτοδικείου Σόφιας, Βουλγαρία) να αναγνωρισθεί η ευθύνη του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, του Varhoven administrativen sad (Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου) και της Εθνικής Υπηρεσίας Δημοσίων Εσόδων, λόγω των φερόμενων παραβάσεων του δικαίου της Ένωσης από τα όργανα αυτά. Υποστηρίζει ότι πρέπει να της καταβληθεί ως αποζημίωση το ποσό στο οποίο αντιστοιχούσε η μη χορηγηθείσα απαλλαγή φόρου, πλέον τόκων.
- 15 Το Sofiyski gradski sad (πρωτοδικείο Σόφιας) διερωτάται ως προς τη συμβατότητα του περιορισμού τον οποίον προέβλεψε ο εθνικός νομοθέτης στο άρθρο 182, παράγραφος 2, σημείο 7, του νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων με το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006.
- 16 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sofiyski gradski sad (πρωτοδικείο Σόφιας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν οι εκτελεστικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, όπως ο κανονισμός 1998/2006, άμεσο αποτέλεσμα και τυγχάνουν απευθείας εφαρμογής και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, παραβιάζει τις αρχές αυτές μια διάταξη του εθνικού δικαίου που περιστέλλει ή περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως του δικαίου της Ένωσης;
- 2) Συμβιβάζεται μια κρατική ενίσχυση υπό μορφή φορολογικής ελαφρύνσεως με το καθεστώς ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά, όταν η ενίσχυση επενδύεται σε περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή προϊόντων τα οποία εξάγονται εν μέρει προς τρίτες χώρες ή προς κράτη μέλη;
- 3) Συνιστά η κατασκευή εξαγωγίμων προϊόντων με τη χρήση περιουσιακών στοιχείων τα οποία αποκτήθηκαν με πόρους από κρατική ενίσχυση, δραστηριότητα συνδεδεμένη άμεσα με τις εξαγόμενες ποσότητες κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006; Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, μπορούν τα κράτη μέλη να προβλέπουν στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου επιπρόσθετους περιορισμούς για τους εξαγωγείς προϊόντων τα οποία παρήχθησαν με τη χρήση περιουσιακών στοιχείων προερχόμενων από επένδυση ποσού φορολογικής ελαφρύνσεως; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα, ποια είναι η σχέση της εν λόγω διατάξεως με το άρθρο 35 ΣΛΕΕ περί απαγορεύσεως των ποσοτικών περιορισμών επί των εξαγωγών καθώς και όλων των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών, και υφίσταται δυσμενής διάκριση και προσβολή της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων;
- 4) Επιτρέπει το άρθρο 1 του κανονισμού 1998/2006 να αποκλεισθεί νομικό πρόσωπο από το δικαίωμα επί οικονομικής ενισχύσεως ή σσονος σημασίας που απορρέει από το δίκαιο της Ένωσης, πριν από τη λήξη της τετραετούς προθεσμίας που ορίζει η εθνική [νομοθεσία] για την υλοποίηση της επενδύσεως, μόνο για τον λόγο ότι κατά την περίοδο αυτή το ενδιαφερόμενο πρόσωπο επένδυσε πόρους και σε άλλες, αυτοτελείς και χωριστές δομές της επιχειρήσεώς του οι οποίες πραγματοποιούν εξαγωγές;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού

- 17 Το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) αμφισβητεί το παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.
- 18 Εν πρώτοις, το δικαστήριο αυτό δεν την θεωρεί ούτε κρίσιμη ούτε αναγκαία, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο υποχρεούται να αποφανθεί μόνον επί της υπάρξεως πρόδηλης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης και αιτιώδους συνάφειας μεταξύ αυτής της φερόμενης παραβιάσεως και των προβαλλόμενων ζημιών.
- 19 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ερωτήματα που έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο εντός του νομικού και πραγματικού πλαισίου το οποίο έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, ισχύει το τεκμήριο ότι είναι λυσιτελή. Η άρνηση του Δικαστηρίου να απαντήσει σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου είναι δυνατή μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο, δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2016, Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, σκέψη 33).
- 20 Εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στη διαφορά της κύριας δίκης, η ZPT ζητεί να αναγνωρισθεί η ευθύνη του βουλγαρικού Δημοσίου λόγω αποφάσεως που εξέδωσε το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) και λόγω των φερόμενων παραβιάσεων του δικαίου της Ένωσης που πρέπει να καταλογισθούν στο Εθνικό Κοινοβούλιο της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας και στην Εθνική Υπηρεσία Δημοσίων Εσόδων. Με τα ερωτήματά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί ακριβώς να καθορισθεί εάν οι επίμαχες στην κύρια δίκη εθνικές διατάξεις αντιβαίνουν στους κανόνες του δικαίου της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις ή την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Υπό τις συνθήκες αυτές, η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν μπορεί να θεωρηθεί ως προδήλως στερούμενη σημασίας.
- 21 Δεύτερον, το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) υποστηρίζει ότι, με την αίτησή του προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο επιχειρεί την αναθεώρηση μιας εθνικής αποφάσεως έχουσας ισχύ δεδικασμένου της οποίας η αμφισβήτηση δεν είναι δυνατή, ακόμη και εάν σκοπείται με αυτήν η άρση παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης. Για την ταυτότητα του λόγου, η αίτηση αυτή δεν έχει προδικαστικό χαρακτήρα.
- 22 Πρέπει να τονιστεί, αφενός, ότι η επιχειρηματολογία αυτή αφορά το ουσία βάσιμο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και όχι το παραδεκτό της. Αφετέρου, διαδικασία για τον καταλογισμό ευθύνης στο Δημόσιο δεν έχει το ίδιο αντικείμενο ούτε αναγκαστικώς τους ίδιους διαδίκους με τη δίκη επί της οποίας εξεδόθη η απόφαση που έχει περιβληθεί την ισχύ του ουσιαστικού δεδικασμένου. Εντεύθεν συνάγεται ότι η αρχή του ουσιαστικού δεδικασμένου δεν αποκλείει την αναγνώριση της αρχής της ευθύνης του Δημοσίου λόγω αποφάσεως δικαιοδοτικού οργάνου κρίνοντος σε τελευταίο βαθμό (απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, σκέψεις 39 και 40).
- 23 Τρίτον, κατά το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο), η προδικαστική παραπομπή παραβιάζει τη δικονομική αυτονομία των βουλγαρικών δικαστηρίων και τους κανόνες κατανομής της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων που ορίζονται στο Βουλγαρικό Σύνταγμα, δεδομένου

ότι τα πολιτικά δικαστήρια, στη δομή των οποίων εντάσσεται το αιτούν δικαστήριο, δεν έχουν αρμοδιότητα να διαπιστώνουν τον παράτυπο χαρακτήρα της αποφάσεως που έχει εκδοθεί από διοικητικά δικαστήρια.

- 24 Εντούτοις, από την αρχή της δικονομικής αυτονομίας προκύπτει ότι, ελλείψει ρυθμίσεως της Ένωσης, εναπόκειται στην έννομη τάξη εκάστου κράτους μέλους να ορίσει το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για την επίλυση διαφορών σχετικών με την επανόρθωση παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης απορρέουσας από απόφαση δικαστηρίου κρίνοντας σε τελευταίο βαθμό (απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, σκέψη 59). Στη συνάφεια αυτή, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος ποιο δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφασίσει σχετικά με αξίωση για αστική ευθύνη όπως η εκκρεμούσα ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου (απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2017, CHEZ Electro Bulgaria και Frontex International, C-427/16 και C-428/16, EU:C:2017:890, σκέψη 30).
- 25 Τέταρτον, το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) διατυπώνει, επί τη βάση του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, διάφορες αιτιάσεις ως προς την ασάφεια, αν όχι την ανακρίβεια, τόσο από πραγματικής όσο και από νομικής απόψεως, της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, την έλλειψη συνδέσμου με τη διαφορά της κύριας δίκης και την έλλειψη αιτιολογίας.
- 26 Πρώτον, κατά το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο), η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν περιέχει έκθεση των πραγματικών στοιχείων επί των οποίων στηρίζεται κατά παράβαση του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας και μάλιστα παραμορφώνει, στο τέταρτο ερώτημά της, τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης. Πρέπει να τονιστεί συναφώς ότι η απόφαση περί παραπομπής περιέχει αρκετά αναλυτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης. Ως προς την προβαλλόμενη παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών, αυτή αφορά στην πραγματικότητα τη συζήτηση για τον νομικό χαρακτηρισμό των εγκαταστάσεων της ZPT, ο οποίος εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου και ουδεμία ασκεί επιρροή επί των απαντήσεων οι οποίες πρέπει να δοθούν στα ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο.
- 27 Δεύτερον, μολονότι το πρώτο ερώτημα, όπως είναι διατυπωμένο, δεν υπενθυμίζει ποιες είναι επακριβώς οι επίμαχες εθνικές διατάξεις ούτε ποιο είναι το πρόβλημα που θέτει ο συσχετισμός τους με τον κανονισμό 1998/2006, εντούτοις η απόφαση περί παραπομπής περιέχει όλες τις εξηγήσεις που απαιτούνται συναφώς.
- 28 Τρίτον, είναι αληθές ότι το δεύτερο ερώτημα, που αφορά τη συμβατότητα κρατικής ενισχύσεως υπέρ προϊόντων που εξάγονται με το καθεστώς ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά, έχει διατυπωθεί με ασαφείς όρους. Ωστόσο, προκειμένου να παρασχεθεί χρήσιμη απάντηση, εναπόκειται, εφόσον παρίσταται ανάγκη, στο Δικαστήριο να αναδιατυπώνει τα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, Szemerey, C-330/14, EU:C:2015:826, σκέψη 30).
- 29 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, με το δεύτερο ερώτημα, μέχρι ποιου σημείου αντιβαίνει στην αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μια ενίσχυση, έστω και ήσσονος σημασίας, υπέρ προϊόντων που εξάγονται. Δεδομένου ότι, κατά πάγια νομολογία, το παράγωγο δίκαιο πρέπει να ερμηνεύεται, στο μέτρο του εφικτού, κατά τρόπο που να συνάδει με το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μπορεί να επηρεάσει την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006, που αποτελεί το αντικείμενο των λοιπών ερωτημάτων.
- 30 Τέταρτον, το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) παρατηρεί ορθώς ότι το αιτούν δικαστήριο δεν εκθέτει ρητώς τους λόγους για τους οποίους διερωτάται ως προς το κύρος του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 υπό το πρίσμα του άρθρου 35 ΣΛΕΕ στο τρίτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος. Εντούτοις, οι λόγοι αυτοί μπορούν ευχερώς να συναχθούν

από τα λοιπά προδικαστικά ερωτήματα. Πράγματι, είναι χρήσιμο για τον εθνικό δικαστή να γνωρίζει εάν η διάταξη του παράγωγου δικαίου της οποίας ζητεί την ερμηνεία από το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει τη νομιμότητα των επίμαχων εθνικών διατάξεων, είναι ανίσχυρη υπό το πρίσμα του άρθρου 35 ΣΛΕΕ.

- 31 Πέμπτον, το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) φρονεί ότι δεν μπορεί να είναι εναγόμενο στο πλαίσιο δίκης για την αποκατάσταση ζημίας προκύπτουσας από παραβίαση του δικαίου της Ένωσης την οποία φέρεται να έχει διαπράξει, διότι άλλως θα παραβιαζόταν η αρχή της διακρίσεως των εξουσιών, η απαίτηση της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των δικαστών και ο σεβασμός των αρμοδιοτήτων και της ιεραρχικής δομής των δικαστηρίων που κατοχυρώνονται στο Βουλγαρικό Σύνταγμα.
- 32 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, δυνάμει του άρθρου 23, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του άρθρου 96, παράγραφος 1, στοιχείο α', του Κανονισμού Διαδικασίας, έχουν μεταξύ άλλων το δικαίωμα να υποβάλουν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο προδικαστικής διαδικασίας, οι διάδικοι της κύριας δίκης. Εν προκειμένω, η ιδιότητα του διαδίκου της κύριας δίκης δυνάμει της οποίας το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) κλήθηκε να υποβάλει τις παρατηρήσεις του στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας ανήκει στην αποκλειστική εκτίμηση του εθνικού δικαστή υπό το πρίσμα των κανόνων του εθνικού δικαίου. Εν πάση περιπτώσει, ουδεμία υποχρέωση υπέχουν οι διάδικοι της κύριας δίκης να υποβάλουν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της προδικαστικής διαδικασίας.
- 33 Υπό τις συνθήκες αυτές, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος

- 34 Με το τρίτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 είναι ανίσχυρο υπό το πρίσμα του άρθρου 35 ΣΛΕΕ.
- 35 Κατά το άρθρο 107 ΣΛΕΕ, «[ε]νισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές». Το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ ορίζει ότι «[η] Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν τις ενισχύσεις, ώστε να δύναται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της».
- 36 Εντούτοις, συμφώνως προς το άρθρο 109 ΣΛΕΕ, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δύναται να εκδίδει κάθε αναγκαίο κανονισμό, μεταξύ άλλων, με σκοπό να καθορίζει τους όρους εφαρμογής του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ καθώς και τις κατηγορίες ενισχύσεων που εξαιρούνται από τη διαδικασία που προβλέπει η τελευταία αυτή διάταξη (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 21ης Ιουλίου 2016, Dilly's Wellnesshotel, C-493/14, EU:C:2016:577, σκέψη 33). Έτσι, ο κανονισμός 994/98 εξουσιοδότησε την Επιτροπή να ορίσει, μέσω κανονισμού, ένα ανώτατο όριο κάτω του οποίου οι ενισχύσεις δεν υπόκεινται στη διαδικασία κοινοποίησης στην Επιτροπή που προβλέπει το άρθρο 108 ΣΛΕΕ.
- 37 Με τον κανονισμό 1998/2006, η Επιτροπή όρισε σε 200 000 ευρώ για μια περίοδο τριών ετών το ανώτατο όριο κάτω του οποίου οι κρατικές ενισχύσεις θεωρούνται ότι δεν επηρεάζουν κατά τρόπο αισθητό τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και δεν απαιτείται, συνεπώς, να της

κοινοποιούνται. Ο κανονισμός αυτός αποκλείει, εντούτοις, από το καθεστώς αυτό ορισμένες κατηγορίες ενισχύσεων, μεταξύ άλλων δε, δυνάμει του άρθρου του 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', τις «ενισχύσεις για δραστηριότητες που σχετίζονται με εξαγωγές προς τρίτες χώρες ή προς κράτη μέλη, ιδίως δε ενισχύσεις που συνδέονται άμεσα με τις εξαγόμενες ποσότητες, με τη δημιουργία και λειτουργία δικτύου διανομής ή με άλλες τρέχουσες δαπάνες που σχετίζονται με εξαγωγική δραστηριότητα».

- 38 Το άρθρο 35 ΣΛΕΕ απαγορεύει τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εξαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών.
- 39 Η εκτίμηση της συμβατότητας του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 με τις τελευταίες αυτές διατάξεις απαιτεί τρεις εισαγωγικές παρατηρήσεις.
- 40 Εν πρώτοις, η απαγόρευση των ποσοτικών περιορισμών επί των εξαγωγών και των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος ισχύει εξίσου και για τις αρχές της Ένωσης όσο και για τα κράτη μέλη, οπότε επί της βάσεως αυτής μπορεί να αμφισβητηθεί κανόνας του παράγωγου δικαίου, μεταξύ άλλων και διά της υποβολής προδικαστικού ερωτήματος περί εκτιμώσεως του κύρους (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 17ης Μαΐου 1984, *Denkavit Nederland*, 15/83, EU:C:1984:183, σκέψη 15).
- 41 Δεύτερον, ενώ το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 αφορά τις εξαγωγές προς τρίτες χώρες ή προς κράτη μέλη, το άρθρο 35 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται μόνο στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών. Ως εκ τούτου, όσον αφορά τις εξαγωγές προς τρίτες χώρες, το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού αυτού δεν αντιβαίνει στο άρθρο 35 ΣΛΕΕ.
- 42 Τρίτον, καθαυτό το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 δεν επιβάλλει ποσοτικούς περιορισμούς επί των εξαγωγών. Αντιθέτως, πρέπει να εξετασθεί εάν η διάταξη αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος με ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών».
- 43 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εθνικό μέτρο το οποίο εφαρμόζεται επί όλων των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στην ημεδαπή και το οποίο επηρεάζει περισσότερο την έξοδο των προϊόντων από την αγορά του κράτους μέλους εξαγωγής παρά την εμπορία των προϊόντων στην εσωτερική αγορά του εν λόγω κράτους μέλους απαγορεύεται βάσει του άρθρου 35 ΣΛΕΕ (απόφαση της 21ης Ιουνίου 2016, *New Valmar*, C-15/15, EU:C:2016:464, σκέψη 36 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 44 Από τον ορισμό αυτόν προκύπτει ότι ο χαρακτηρισμός ενός μέτρου ως «μέτρου ισοδυνάμου αποτελέσματος με ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών» προϋποθέτει την ύπαρξη περιοριστικών αποτελεσμάτων επί των εμπορικών συναλλαγών (απόφαση της 21ης Ιουνίου 2016, *New Valmar*, C-15/15, EU:C:2016:464, σκέψη 42). Τα αποτελέσματα αυτά μπορούν να είναι ακόμη και ήσσονος σημασίας (απόφαση της 1ης Απριλίου 2008, *Gouvernement de la Communauté française et gouvernement wallon*, C-212/06, EU:C:2008:178, σκέψη 52), αρκεί να μην είναι ούτε υπερβολικά αβέβαια ούτε υπερβολικά έμμεσα (απόφαση της 21ης Ιουνίου 2016, *New Valmar*, C-15/15, EU:C:2016:464, σκέψη 45 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 45 Εν προκειμένω, η απαγόρευση των ενισχύσεων που συνδέονται με τις εξαγωγές προς τα κράτη μέλη, ακόμη και όταν δεν υπερβαίνουν το όριο *de minimis*, που προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006, δεν επηρεάζει αφεαυτής τις συναλλαγές, δεδομένου ότι επιβάλλει απλώς στα κράτη μέλη να απέχουν από τη χορήγηση ορισμένου είδους ενισχύσεων. Ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή δεν μπορεί να συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος με ποσοτικό περιορισμό επί των εξαγωγών αντιβαίνον στο άρθρο 35 ΣΛΕΕ.

- 46 Αλλά κυρίως από τους θεμελιώδεις κανόνες της εσωτερικής αγοράς και από το γενικό καθεστώς ενισχύσεων το οποίο αποτελεί μέρος τους συνάγεται ότι ο αποκλεισμός των εξαγωγικών ενισχύσεων από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1998/2006 είναι δικαιολογημένος υπό το πρίσμα του σκοπού του άρθρου 107 ΣΛΕΕ. Κατά το άρθρο αυτό, οι κρατικές ενισχύσεις είναι, πράγματι, ασυμβίβαστες με την εγχώρια αγορά «κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ των κρατών μελών συναλλαγές». Οι εξαγωγικές ενισχύσεις, έστω και αν το ύψος τους είναι μικρό, συγκαταριθμούνται, εξ ορισμού, μεταξύ των ενισχύσεων οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, τόσο άμεσα, παρέχοντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στα εξαγόμενα προϊόντα, όσο και έμμεσα, προκαλώντας συμμετρικά αντίμετρα εκ μέρους των λοιπών κρατών μελών προς αντιστάθμιση αυτού του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Όπως υποστήριξε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, εάν τυχόν επιτρέπονταν τέτοιες ενισχύσεις, τούτο θα απέβαινε ιδιαίτερος επιζήμιος για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.
- 47 Εντεύθεν συνάγεται ότι το άρθρο 35 ΣΛΕΕ δεν μπορεί να δικαιολογήσει μέτρο που αντιβαίνει στο άρθρο 107 ΣΛΕΕ. Πράγματι, οι λόγοι για τους οποίους το Δικαστήριο απεφάνθη ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ που αφορούν τις κρατικές ενισχύσεις δεν μπορούν να χρησιμεύσουν για να θέσουν εκποδών τους κανόνες της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων δικαιολογούν επίσης την αντίστροφη παραδοχή, ήτοι ότι οι διατάξεις αυτές και οι κανόνες αυτοί επιδιώκουν κοινό στόχο, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών υπό κανονικές συνθήκες ανταγωνισμού (αποφάσεις της 5ης Ιουνίου 1986, Επιτροπή κατά Ιταλίας, 103/84, EU:C:1986:229, σκέψη 19, και της 20ής Μαρτίου 1990, Du Pont de Nemours Italiana, C-21/88, EU:C:1990:121, σκέψεις 19 έως 21).
- 48 Ως εκ τούτου, στο τρίτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος προσήκει η απάντηση ότι από την εξέτασή του δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να θίξει το κύρος του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006.

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος, των δύο πρώτων σκελών του τρίτου ερωτήματος και επί του τετάρτου ερωτήματος

- 49 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, τα δύο πρώτα σκέλη του τρίτου ερωτήματος και με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε διατάξεις του εθνικού δικαίου, όπως είναι οι επίμαχες στην κύρια δίκη, οι οποίες αποκλείουν από το ευεργέτημα της φορολογικής ελαφρύνσεως η οποία συνιστά ενίσχυση ήσσονος σημασίας τις επενδύσεις σε στοιχεία του ενεργητικού που χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες συνδεδεμένες με τις εξαγωγές.
- 50 Επισημαίνεται, πρώτον, ότι οι διατάξεις του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 πρέπει να τοποθετηθούν στο γενικό πλαίσιο του κανονισμού αυτού που έχει ως αντικείμενο να επιτρέψει την παρέκκλιση, σε σχέση με τις κρατικές ενισχύσεις περιορισμένης εκτάσεως, από τον κανόνα κατά τον οποίον κάθε ενίσχυση πρέπει, πριν από οποιαδήποτε υλοποίηση, να κοινοποιείται στην Επιτροπή.
- 51 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 έχει ως αντικείμενο να περιορίσει το πιθανό πεδίο της παρεκκλίσεως αυτής αποκλείοντας από αυτό τις εξαγωγικές ενισχύσεις. Η απαγόρευση αυτή ερμηνεύεται έτσι ως επάνοδος στην αρχή της απαγορεύσεως των κρατικών ενισχύσεων που διατυπώνεται στη Συνθήκη. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να τύχει στενής ερμηνείας.
- 52 Υπενθυμίζεται, δεύτερον, ότι ο κανονισμός 1998/2006 ουδόλως έχει ως αντικείμενο και, εξάλλου, δεν θα μπορούσε νομίμως να έχει ως αποτέλεσμα ούτε να υποχρεώνει τα κράτη μέλη να παράσχουν ορισμένες ενισχύσεις ούτε να τα υποχρεώνει να μετέρχονται όλες τις δυνατότητες παρεκκλίσεως που αυτός προσφέρει.

- 53 Οι απαντήσεις στα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθούν υπό το πρίσμα των ανωτέρω στοιχείων.
- 54 Τα άρθρα 184 και 188 του νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων προβλέπουν απαλλαγή φόρου για ποσό κατώτερο του ανώτατου ορίου που ορίζει ο κανονισμός 1998/2006 για τις επιχειρήσεις που ασκούν παραγωγική δραστηριότητα σε δήμο ο οποίος διαπιστωμένα έχει ποσοστό ανεργίας σημαντικά υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο, υπό την προϋπόθεση ότι επενδύουν στον δήμο αυτόν το ποσό της απαλλαγής από τον φόρο εντός τεσσάρων ετών από την έναρξη του έτους για το οποίο χορηγείται η απαλλαγή από τον φόρο. Δυνάμει του άρθρου 182, παράγραφος 2, σημείο 7, του νόμου αυτού, η φορολογική ελάφρυνση δεν εφαρμόζεται «όσον αφορά την επένδυση σε στοιχεία του ενεργητικού που χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες συνδεδεμένες με τις εξαγωγές». Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας θέλησε με τον τρόπο αυτόν να συμμορφωθεί προς το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006, το οποίο αποκλείει από το ευεργέτημα του κανόνα *de minimis* τις ενισχύσεις που ευνοούν τις εξαγωγές.
- 55 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 δεν αποκλείει κάθε ενίσχυση δυνάμενη να επηρεάσει τις εξαγωγές, αλλά μόνον αυτές που έχουν ως άμεσο αντικείμενο, λόγω της μορφής που λαμβάνουν, να στηρίζουν τις πωλήσεις σε κάποια άλλη χώρα. Ως τέτοιες νοούνται μόνον οι ενισχύσεις «που συνδέονται άμεσα με τις εξαγόμενες ποσότητες», αυτές που σχετίζονται με τη δημιουργία και τη λειτουργία δικτύου διανομής και αυτές που αφορούν άλλες τρέχουσες δαπάνες συνδεδεμένες με τις εξαγωγές.
- 56 Εντεύθεν συνάγεται ότι μια επενδυτική ενίσχυση, υπό την προϋπόθεση ότι δεν προσδιορίζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο, τόσο ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά της όσο και ως προς το ποσό της, από την ποσότητα των εξαγόμενων προϊόντων, δεν συγκαταριθμείται μεταξύ των «ενισχύσε[ων] για δραστηριότητες που σχετίζονται με εξαγωγές», κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 και δεν εμπίπτει επομένως στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής, ακόμη και αν οι τοιουτοτρόπως στηριζόμενες επενδύσεις επιτρέπουν την ανάπτυξη προϊόντων που προορίζονται για εξαγωγή.
- 57 Στην αντίθετη περίπτωση, ήτοι εάν μια επενδυτική ενίσχυση προσδιορίζεται από τις ποσότητες των εξαγόμενων προϊόντων και εάν εμπίπτει, ως εκ τούτου, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006, αποκλείεται από το ευεργέτημα του κανόνα *de minimis*. Ούτω ερμηνευόμενες, οι διατάξεις του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 δεν κωλύουν την εφαρμογή διατάξεων του εθνικού δικαίου όπως είναι αυτές του άρθρου 182, παράγραφος 2, σημείο 7, του νόμου περί φορολογίας νομικών προσώπων, δεδομένου ότι αυτές οι τελευταίες ερμηνεύονται από τον εθνικό δικαστή, όπως το επιτρέπει το γράμμα τους, ως περιέχουσες τον ίδιο αποκλεισμό.
- 58 Ως εκ τούτου, στο πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, στα δύο πρώτα σκέλη του τρίτου ερωτήματος και στο τέταρτο ερώτημα προσηύκει η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε διατάξεις του εθνικού δικαίου, όπως είναι οι επίμαχες στην κύρια δίκη, οι οποίες αποκλείουν από το ευεργέτημα της φορολογικής ελαφρύνσεως η οποία συνιστά ενίσχυση ήσσονος σημασίας τις επενδύσεις σε στοιχεία του ενεργητικού που χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες συνδεδεμένες με τις εξαγωγές.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 59 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτόντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Από την εξέταση του τρίτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να θίξει το κύρος του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΚ) 1998/2006 της Επιτροπής, της 15ης Δεκεμβρίου 2006, για την εφαρμογή των άρθρων [107 και 108 ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας.
- 2) Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1998/2006 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε διατάξεις του εθνικού δικαίου, όπως είναι οι επίμαχες στην κύρια δίκη, οι οποίες αποκλείουν από το ευεργέτημα της φορολογικής ελαφρύνσεως η οποία συνιστά ενίσχυση ήσσονος σημασίας τις επενδύσεις σε στοιχεία του ενεργητικού που χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες συνδεδεμένες με τις εξαγωγές.

(υπογραφές)